

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
кафедра історії держави і права України і зарубіжних країн

Узгоджено:

Проректор з наукової роботи

_____ А.П. Гетьман

С И Л А Б У С

варіативної навчальної дисципліни
«ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ
НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ЇЇ ІСТОРІЇ»

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий) рівень

Ступінь вищої освіти – доктор філософії

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Харків – 2020

Силабус варіативної навчальної дисципліни «**Державотворчі процеси в Україні на різних етапах її історії**» для аспірантів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. 27 с.

Розробники:

Лісогорова Катерина Миколаївна,

доцентка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн,
кандидатка юридичних наук, доцентка

Походзіло Юрій Миколайович,

доцент кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн, кандидат
юридичних наук, доцент

Скуратович Ірина Миколаївна,

доцентка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн,
кандидатка юридичних наук, доцентка

Затверджено на засіданні кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн,

протокол № 6 від 25 червня 2020 р.

Завідувач кафедри

В. Д. Гончаренко

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Анотація програми та основні модулі навчальної дисципліни	13
3. Вимоги викладача.....	19
4. Контрольні заходи результатів навчання.....	20
5. Самостійна робота, показники академічної активності та додаткових освітніх досягнень здобувачів.....	22
6. Інформаційне забезпечення самостійної роботи здобувачів.....	24

1. Вступ

1.1. Данні про викладача, який викладає навчальну дисципліну:

Лісогорова Катерина Миколаївна - доцентка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн, кандидатка юридичних наук, доцентка. *Походзіло Юрій Миколайович*, доцент кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн, кандидат юридичних наук, доцент. *Скуратович Ірина Миколаївна*, доцентка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн, кандидатка юридичних наук, доцентка, режим перебування на кафедрі – згідно графіку консультацій на кафедрі, e-mail: lisohorova@ukr.net, yurnpo@ukr.net, i.skuratovych@ukr.net.

1.2. Цілі та завдання навчальної дисципліни

Метою дисципліни є: формування предметних компетентностей з основних етапів формування, становлення й розвитку української державності; розкриття основних закономірностей функціонування державних систем на території сучасної України; формування у аспірантів специфічного понятійно-категоріального апарату, необхідного для проведення подальшого аналізу державних систем; поглиблене вивчення найбільш дискусійних і суперечливих питань історії держави і права України; розвиток навичок у сфері методології дослідження головних аспектів еволюції української державності; осмислення головних проблем, пов'язаних із вивченням державотворчих процесів в Україні.

Завдання навчальної дисципліни:

- виявлення історичних закономірностей в межах предметної сфери науки історії держави і права;
- формулювання найбільш дискусійних питань загальної історії держави і права;

- розкриття сутності форм держави, а також специфіки революційного та еволюційного шляхів розвитку на конкретних історичних прикладах;
- виокремлення конкретних типів технологічних укладів та відображення їх впливу на динаміку суспільного розвитку та розвитку держави;
- аналіз джерел права в контексті еволюції суспільно-економічних відносин.

1.3. Місце навчальної дисципліни в структурі освітньо-професійної програми.

Навчальна дисципліна «Державотворчі процеси в Україні на різних етапах її історії» є складовою освітньо-наукової програми підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії) із спеціальності 081 «Право» (галузь знань 08 «Право»). Ця навчальна дисципліна є варіативною дисципліною, яку здобувач вільно вибирає для вивчення і яка забезпечує оволодіння додатковими знаннями, навичками і вмінням в сфері державного будівництва та правоутворення.

Практичне формування предметних компетентностей цієї дисципліни спирається на знання, уміння та навички, отримані при вивченні насамперед таких професійно-практичних дисциплін як «Історія держави і права України», «Історія економіки та економічної думки», «Історія української політико-правової думки», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Країнознавство», «Історія вчень про державу і право», «Теорія держави і права», «Теорія права», «Організація судових і правоохоронних органів». Основні положення цієї навчальної дисципліни можуть застосовуватися при вивченні інших правових дисциплін.

1.4. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Рівень освіти, галузь знань, спеціальність	Дидактична структура навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів ЕКТС: 7</p> <p>Кількість модулів: 3</p> <p>Загальна кількість годин: 210</p> <p>Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4, самостійної роботи аспіранта – 10.</p> <p>Дисципліна Варіативна</p> <p>Вивчається в третьому семестрі</p>	<p>Рівень освіти – третій (доктор філософії)</p> <p>Галузь знань – 08 «Право»</p> <p>Спеціальність – 081 «Право»</p>	<p>Модуль 1 Лекції: 6 год. Семінарські заняття: 6 год. Самостійна робота: 30 год.</p> <p>Модуль 2 Лекції: 12 год. Семінарські заняття: 12 год. Самостійна робота: 65 год.</p> <p>Модуль 3 Лекції: 12 год. Семінарські заняття: 12 год. Самостійна робота: 55 год.</p> <p>Види контролю: – поточний контроль; – підсумковий контроль знань – іспит.</p>

За своїм змістом навчальна дисципліна включає в себе три тематичні модулі: 1) держава і право на теренах України в стародавні часи та епоху середньовіччя; 2) доба ранньомодерної і нової історії державотворчих процесів на українських землях; 3) доба новітньої історії державотворчих процесів в Україні. Всі розглядувані проблеми мають важливе наукове, юридичне і соціальне значення в сучасних умовах. Вивчення цієї дисципліни забезпечує: 1) набуття розширених, поглиблених і систематизованих знань у сфері історії держави і права України; 2) поглиблене розуміння основних проблемних питань науки історії держави і права; 3) здатність до абстрактно-теоретичного мислення, аналізу й синтезу у ході вивчення історико-правового матеріалу, проводити історико-правове дослідження на належному методологічному рівні з використанням всіх необхідних методів і прийомів наукового пізнання; 4) здатність брати продуктивну участь у науковому співробітництві у галузі

історико-правового пізнання як на національному, так і міжнародному рівні; 5) співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з історико-правовими цінностями, властивими відповідному історичному періоду; 6) дискутувати зі складних історико-правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх вирішення та пояснення; 7) брати продуктивну участь у виконанні теоретичних та прикладних досліджень у галузі історії держави і права.

1.5. Предметні компетентності, які мають бути сформовані в результаті вивчення навчальної дисципліни

ПК–1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, формування критичного наукового світогляду, застосування системного підходу в наукових дослідженнях проблем щодо державотворчих процесів в Україні на різних етапах її історії.

ПК–2. Навички практичного застосування основних і додаткових методологічних підходів науки історії держави і права під час роботи з історико-правовим матеріалом.

ПК–3. Здатність до формулювання альтернативних поглядів під час оцінювання складних історико-правових явищ.

ПК–4. Уміння всебічно тлумачити першоджерела з історії держави і права.

ПК–5. Здатність використовувати під час дослідження головних проблем науки історії держави і права в повному обсязі її методологічний інструментарій.

ПК–6. Уміння застосовувати основні загальнонаукові та спеціально-наукові методи історії держави і права під час формування теоретичних узагальнень і категоріального апарату юридичної науки.

ПК–7. Здатність до самостійної роботи з історико-правовими документами та їх компетентного тлумачення.

ПК–8. Уміння працювати з бібліотечними ресурсами та інформаційними мережами з метою залучення нових джерел з історії держави і права.

ПК–9. Здатність робити широкі теоретичні узагальнення з актуальних питань історії держави і права та публічно відстоювати власну точку зору.

ПК–10. Здатність до постійного розвитку мотиваційних навичок з поглиблення знань з історії держави і права.

ПК–11. Знання методології і специфіки проведення комплексної наукової роботи з історії держави і права.

ПК–12. Уміння виокремлювати та формулювати найбільш дискусійні питання історії держави і права.

ПК–13. Уміння характеризувати теорію, методика і техніку основних засобів наукового пізнання, що використовуються історико-правовою наукою.

ПК–14. Здатність використовувати у повному обсязі під час проведення досліджень історико-генетичний, історико-порівняльний та історико-типологічний методи спеціально-наукового пізнання.

ПК–15. Розуміння впливу глобалізації та її наслідків у вигляді інтернаціоналізації права у новітній історії України.

ПК–16. Уміння виокремлювати головні історичні етапи конституціоналізації українського права.

ПК–17. Здатність характеризувати основні способи вирішення юридичних колізій на різних історичних стадіях державно-правового розвитку України.

ПК–18. Знання герменевтичних прийомів і способів інтерпретації історико-правових документів.

1.6. Результати навчання, які повинен демонструвати здобувач вищої освіти в результаті вивчення навчальної дисципліни

РНС НД–1.1. Демонструвати знання й розуміння основних етапів становлення і розвитку державотворчих процесів в Україні в стародавні часи та епоху середньовіччя.

РНС НД–1.2. Демонструвати знання й розуміння еволюції концептуальних засад осмислення найбільш дискусійних питань державотворчих процесів в Україні в стародавні часи та епоху середньовіччя.

РНС НД–1.3. Демонструвати знання й розуміння періодизації історичного процесу глобалізації на прикладах державотворчих процесів в Україні в стародавні часи та епоху середньовіччя.

РНС НД–1.4. Демонструвати знання й розуміння напрямків історичного розвитку національної правової системи та впливу на неї процесів глобалізації в стародавні часи та епоху середньовіччя.

РНС НД–1.5. Пояснювати способи і можливості застосування загальнонаукових та спеціально-наукових методів історико-правової науки у практичній дослідницькій діяльності.

РНС НД–1.6. Відшуковувати конкретні приклади взаємодії юридичної науки і юридичної практики на кожному з головних етапів розвитку історії держави і права України.

РНС НД–1.7. Демонструвати вміння формулювати нові гіпотези та висувати нові точки зору на найбільш дискусійні питання історії держави і права в стародавні часи та епоху середньовіччя.

РНС НД–1.8. Демонструвати знання і розуміння основних методологічних прийомів інтерпретації історико-правових документів, включаючи методику їх перевірки на фальсифікацію.

РНС НД–1.9. Проводити на практичному рівні герменевтичний аналіз першоджерел з історії держави і права України стародавніх часів та епохи середньовіччя.

РНС НД–1.10. Визначати правові механізми реалізації права на українських землях у стародавні часи та епоху середньовіччя.

РНС НД–1.11 Визначати складові юридичної техніки на українських землях, властиві стародавньому часу та середньовіччю.

РНС НД–1.12. Характеризувати процес правотворчості стародавнього часу та середньовіччя відповідно до основних схем періодизації історії держави і права України.

РНС НД–2.1. Демонструвати знання й розуміння основних етапів становлення і розвитку державотворчих процесів на українських землях в добу ранньомодерної і нової історії України.

РНС НД–2.2. Демонструвати знання й розуміння еволюції концептуальних засад осмислення найбільш дискусійних питань державотворчих процесів на українських землях в добу ранньомодерної і нової історії України.

РНС НД–2.3. Демонструвати знання й розуміння періодизації історичного процесу глобалізації на прикладах державотворчих процесів на українських землях в добу ранньомодерної і нової історії України.

РНС НД–2.4. Демонструвати знання й розуміння напрямків історичного розвитку національної правової системи та впливу на неї процесів глобалізації в добу ранньомодерної і нової історії України.

РНС НД–2.5. Пояснювати способи і можливості застосування загальнонаукових та спеціально- наукових методів історико-правової науки у практичній дослідницькій діяльності.

PHC НД–2.6. Відшуковувати конкретні приклади взаємодії юридичної науки і юридичної практики в добу ранньомодерної і нової історії держави і права України.

PHC НД–2.7. Демонструвати уміння формулювати нові гіпотези та висувати нові точки зору на найбільш дискусійні питання історії держави і права в добу ранньомодерної і нової історії України.

PHC НД–2.8. Демонструвати знання і розуміння основних методологічних прийомів інтерпретації історико-правових документів, включаючи методику їх перевірки на фальсифікацію.

PHC НД–2.9. Проводити на практичному рівні герменевтичний аналіз першоджерел доби ранньомодерної і нової історії України.

PHC НД–2.10. Визначати правові механізми реалізації права на українських землях за часів ранньомодерної доби і нової історії України.

PHC НД–2.11 Визначати складові юридичної техніки на українських землях за часів ранньомодерної доби та нової історії України.

PHC НД–2.12. Характеризувати процес правотворчості на українських землях за часів ранньомодерної доби та нової історії відповідно до основних схем періодизації історії держави і права України.

PHC НД–3.1. Демонструвати знання й розуміння основних етапів становлення і розвитку державотворчих процесів доби новітньої історії України.

PHC НД–3.2. Демонструвати знання й розуміння еволюції концептуальних засад осмислення найбільш дискусійних питань державотворчих процесів доби новітньої історії України.

РНС НД–3.3. Демонструвати знання й розуміння періодизації історичного процесу глобалізації на прикладах державотворчих процесів новітньої доби історії України.

РНС НД–3.4. Демонструвати знання й розуміння напрямків історичного розвитку національної правової системи та впливу на неї процесів глобалізації в добу новітньої історії України.

РНС НД–3.5. Пояснювати способи і можливості застосування загальнонаукових та спеціально-наукових методів історико-правової науки у практичній дослідницькій діяльності.

РНС НД–3.6. Відшукувати конкретні приклади взаємодії юридичної науки і юридичної практики в добу новітньої історії держави і права України.

РНС НД–3.7. Демонструвати вміння формулювати нові гіпотези та висувати нові точки зору на найбільш дискусійні питання історії держави і права в добу новітньої історії України.

РНС НД–3.8. Демонструвати знання і розуміння основних методологічних прийомів інтерпретації історико-правових документів, включаючи методику їх перевірки на фальсифікацію.

РНС НД–3.9. Проводити на практичному рівні герменевтичний аналіз першоджерел доби новітньої історії України.

РНС НД–3.10. Визначати правові механізми реалізації права на українських землях у добу новітньої історії України.

РНС НД–3.11 Визначати складові юридичної техніки на українських землях у добу новітньої історії України.

РНС НД–3.12. Характеризувати процес правотворчості у добу новітньої історії України відповідно до основних схем періодизації історії держави і права України.

2. Анотація програми та основні модулі навчальної дисципліни

2.1. Анотація програми навчальної дисципліни

Модуль 1. Держава і право на теренах України в стародавні часи та епоху середньовіччя. Поява перших державних утворень на території сучасної України. Рабовласницькі держави. Органи державної влади. Соціальне розшарування і класова структура суспільства. Держава скіфів. Античні міста-держави. Боспорське царство. Основні джерела права. Риси права. Регулювання майнових і зобов'язальних відносин. Види злочинів і покарань.

Зародження класового ладу і формування державності східних слов'ян. Передумови утворення східнослов'янської держави. Виникнення і стадії формування державності у східних слов'ян. Становлення права у східних слов'ян.

Утворення Київської Русі. Державний лад. Вищі органи влади: великий київський князь, рада при великому князі. Удільні князі. З'їзди князів (снеми). Відносини сюзеренітету-васалітету. Двірцево-вотчинна система управління. Віче. Судові органи. Військо. Церковна організація.

Правове становище населення. Феодали. Бояри. Духовенство. Міське населення. Смерди. Закупи. Изгої. Холопи.

Джерела права Київської Русі: звичаєве право, князівське законодавство, міжкнязівські договори, постанови князівських з'їздів і вічевих зборів, договори Київської Русі з іноземними державами. Джерела церковного права: церковні статuti Володимира і Ярослава, збірки канонічного права. «Руська Правда» – пам'ятка права Київської Русі.

Основні риси права. Право власності, зобов'язальне право, спадкове право. Шлюбно-сімейне право. Поняття і види злочинів, мета і система покарань. Основні риси судочинства.

Зміни в державному ладі південно-західних земель у період поглиблення феодальної роздробленості і боротьби Русі проти навали кочових орд та інших іноземних загарбників (XIII–XIV ст.). Утворення і розвиток Галицько-

Волинської держави. Джерела права Галицько-Волинської держави (1199-1349 рр.).

Модуль 2. Доба ранньомодерної і нової історії державотворчих процесів на українських землях. Приєднання українських земель до Великого князівства Литовського. Захоплення частини земель України Польщею. Кревська унія 1385 р. Городельська унія 1413 р. Люблінська унія 1569 р. Утворення держави Речі Посполитої. Берестейська церковна унія 1596 р. Зміни у соціально-економічному та правовому становищі українських земель.

Правове становище населення на українських землях. Князі, магнати, бояри, шляхта. Духовенство. Міське населення. Селянство, його верстви і групи. Аграрна реформа 1557 р. і закріпачення селян.

Державний лад на території українських земель у складі Польщі, Литви і Речі Посполитої. Установлення нового адміністративно-територіального поділу. Ліквідація князівств і земель. Запровадження воєводств і повітів. Центральні і місцеві органи влади і управління в Україні. Судові установи.

Право в українських землях у складі Литовсько-Руської держави. Джерела права: законодавча діяльність литовських князів(привілеї), земські устави, збірники законів-кодекси (судебники і статuti), Литовська метрика і міждержавні договори. Основні риси права. Регулювання майнових відносин, регулювання зобов'язальних відносин, спадкові відносини. Шлюбно-сімейне право. Поняття і види злочинів, мета і система покарань. Організація судових органів і судовий процес. У XIV- першій половині XVII ст. в українських землях, які входили до складу Речі Посполитої, також прямо або мали значний вплив чужоземні джерела права, зокрема німецькі, польські, угорські. Магдебурзьке право. Генріхові артикули 1573 р. Канонічне право. Становлення і розвиток права етнорелігійних громад (XIV-XVIII ст.) на українських землях. Вірменське право. Мусульманське право. Іудейське право. Розвиток українського звичаєвого права (XIV-XVI ст.).

Визвольна революція середини XVII століття. Єдність з процесами пробудження національної самосвідомості та домінування ідеї власного державотворення.

Відхід від застарілих стереотипів та міфів, нові методологічні підходи у дослідженні республіканського ладу Козацької держави, існуючої соціальної структури і соціальних відносин, адміністративно-територіального устрою, суду і судочинства, фінансової та фіскальної системи. Комплекс документів, якими було оформлено українсько-російський договір 1654 року.

Автономістські концепції та державницькі міркування українських гетьманів. Статті (конституції) договірних умов.

Суперечливий характер розвитку правової системи України у другій половині XVII – першій половині XVIII століття.

Загальмування процесу формування інститутів громадянського суспільства. Перешкоджання розвитку демократичних традицій у державному будівництві українського народу під час їх перебування під владою іноземних держав. Органи самодержавного управління Україною.

Ліквідація української національної державності. Запровадження військового та адміністративно-територіального устрою в Україні відповідно до загальної централізованої системи управління Російською імперією. Організація та діяльність державних інституцій.

Правове становище Галичини і Правобережжя у складі Речі Посполитої, Закарпаття у складі Угорщини, Північної Буковини і Криму у складі Туреччини. Органи публічної влади.

Вплив поділів Речі Посполитої 1772 - 1795 років на політико-правове становище українських земель.

Революція 1848 р. у Європі й трансформація політико-правового статусу Галичини, Північної Буковини і Закарпаття. Дискусійні питання щодо характеру спричинених нею трансформаційних процесів.

Українське представництво в парламентських установах Австро-Угорщини.

Сутність та зміст основних правових інститутів і норм, які діяли на етнічних українських землях у складі іноземних держав. Кодифікація права.

Вивчення сукупності проблем національного відродження XIX ст. з різних методологічних позицій.

Український політичний рух на початку XX ст. Перша буржуазно-демократична революція 1905-1907 рр. в Україні. Трансформація державного ладу. Склад і діяльність депутатів від українських губерній у Державній думі Росії. Українська думська громада.

Перша світова війна 1914-1918 рр. та її наслідки для України.

Модуль 3. Доба новітньої історії державотворчих процесів в Україні.

Прискорення процесу легітимізації прагнень українського народу до єдності. Доктрина національно-територіальної децентралізації Росії, українська національна самостійницька платформа у політичних уподобаннях лідерів української революції 1917-1920 років.

Утворення Української Центральної Ради. Універсали Центральної Ради. Проблеми реалізації завдання створення громадянського суспільства і правової демократичної держави, пріоритету основних прав людини і національної рівноправності.

Правова платформа Української Держави. Українська Народна Республіка часів Директорії. Внутрішня і зовнішня політика Директорії. Становлення і розвиток Західноукраїнської Народної Республіки. Історичне значення Акту соборності УНР і ЗУНР.

Врахування законодавчого досвіду доби української революції 1917-1921 років у практиці сучасних державотворчих процесів в Україні.

Становлення і розвиток Рад робітничих, солдатських і селянських депутатів у 1917 р. Боротьба за владу Рад у жовтні - грудні 1917 р.

Проголошення Української Радянської Республіки. Радянське державне будівництво. Створення основ радянського права. Перебудова державного апарату у зв'язку з переходом до нової економічної політики. Утворення СРСР. Правові основи входження УСРР до складу Союзу РСР. Конституція СРСР 1924 р. Створення в складі УСРР Молдавської АСРР (1924 р.). Всеукраїнський з'їзд Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів. ВУЦВК. Раднарком УСРР. Українська економічна рада. Наркомати УСРР. ДПУ УСРР. Місцеві органи влади та управління. Українізація радянського державного апарату. Правоохоронна система. Кодифікація українського радянського законодавства. Законодавство Союзу РСР та його дія в УСРР. Індустріалізація і насильницька колективізація сільського господарства, їх законодавче забезпечення. Голодомор в Україні 1932 - 1933 рр. Зміни в соціально-класовій структурі суспільства. Конституція УРСР 1937 р. Репресивний апарат і порушення ним законності. Масовий терор в Україні. Деформації у праві.

Державно-правовий лад у західноукраїнських землях у 20 - 30-ті рр. ХХ ст. Створення Організації Українських Націоналістів (ОУН) (січень 1929 р.). Становище українських земель у складі Польщі у 30-ті рр. та напередодні Другої світової війни. Українські землі під владою Румунії. Закарпаття під владою Чехословаччини.

Початок Другої світової війни і заходи СРСР по забезпеченню своїх інтересів. Радянсько-німецький договір та секретний протокол про розподіл сфер впливу в Європі. Вступ радянських військ на територію Східної Галичини, Північну Буковину і Бессарабію. Радянське будівництво в західноукраїнських землях.

Участь УРСР у Великій Вітчизняній війні (1941-1945 рр.) проти фашистської Німеччини. Перебудова органів державної влади і державного управління. Створення і діяльність УПА. Окупаційний режим в Україні. Звільнення території УРСР від тимчасової окупації. Особливості розвитку права УРСР у роки Великої Вітчизняної війни. Закінчення Другої світової

війни. Перехід до мирного будівництва. Відбудова і подальший розвиток народного господарства. Діяльність правоохоронних органів в умовах подальшого посилення культу особи Й. Сталіна. Зміни в радянському праві. Труднощі в діяльності Радянської влади в західних областях України.

Зміни в системі державного управління в період десталінізації. Початок нової кодифікації радянського законодавства в кінці 50-х – на початку 60-х рр.

Соціально-економічне і політичне життя в Україні в умовах зміцнення командно-адміністративної системи управління. Конституція УРСР 1978 р. Продовження кодифікації українського радянського законодавства.

Проголошення курсу на прискорення соціально-економічного розвитку країни. Демократизація суспільно-політичного життя в Україні у другій половині 80-х рр. Реформа державного апарату.

Декларація про державний суверенітет УРСР від 16 липня 1990 р. Реформування цивільного, трудового та екологічного законодавства. Зміни у кримінальному та процесуальному законодавствах. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. Зміцнення державного суверенітету України, Закон Верховної Ради України від 17 вересня 1991 р. “Про зміни і доповнення до Конституції України”. Постанова “Про проголошення незалежності України” і Акт проголошення незалежності. Розгортання державотворчих процесів. Удосконалення державного апарату. Подальше реформування права України. Розробка і прийняття Конституції України 1996 р. Основні тенденції розвитку держави і права України після прийняття Конституції України 1996 р.

Форми організації освітнього процесу (3 семестр)

№	Назва тем (модулей)	Кількість кредитів ECTS	Лекції годин	Семінарські (практичні) заняття	Самостійна робота	Контроль
1.	Держава і право на теренах України в стародавні часи та епоху середньовіччя	1,4	6	6	30	поточний
2.	Доба раньомодерної і нової історії державотворчих процесів на українських землях	3	12	12	65	поточний
3.	Доба новітньої історії державотворчих процесів в Україні	2,6	12	12	55	поточний
Загальна кількість кредитів та годин		7/210	30	30	150	іспит

3. Вимоги викладача

Для успішного засвоєння навчальної дисципліни «Державотворчі процеси в Україні на різних етапах її історії» здобувачі зобов'язані систематично відвідувати лекції й семінарські заняття, здійснювати підготовку до відповіді на семінарських заняттях з усіх питань відповідного плану семінарського заняття, використовуючи посилання на норми відповідних правових пам'яток. Для об'єктивного оцінювання результатів навчання аспірантів з навчальної дисципліни «Державотворчі процеси в Україні на різних етапах її історії» кафедрою впроваджено критерії оцінювання знань і умінь студентів, які дозволяють диференціювати результати академічної діяльності аспірантів за трьома рівнями: пороговим, типовим та відмінним. Пороговий рівень

характеризується здатністю здобувача до відтворення базових знань з курсу навчальної дисципліни, типовий рівень визначається демонстрацією аспірантом аналітичних здібностей, вмінням обґрунтовувати свою позицію з посиланням на історичні факти та правові джерела, відмінний рівень характеризує здатність до глибокого узагальнення та творчого (наукового) осмислення історико-правових явищ.

4. Контрольні заходи результатів навчання

Контроль знань в рамках навчальної дисципліни здійснюється з урахуванням бально-рейтингової системи.

4.1. Розподіл балів між формами організації навчального процесу і видами контрольних заходів

Під час поточного контролю рівень оволодіння компетентностями оцінюється шляхом зарахування балів кожному здобувачу, при цьому кількість балів, яку здобувач може отримати за результатами семінарського заняття, може дорівнювати від 1 до 2 балів; за підсумками навчальної діяльності за цей вид роботи аспірант може отримати від 15 до 30 балів. Кількість балів, яку здобувач може отримати за виконання самостійної роботи, може дорівнювати від 5 до 10 балів.

Підсумковий контроль знань і вмінь здобувачів відбувається у формі іспиту, до якого здобувач допускається за наявності не менше 25 балів. Негативною оцінкою самої відповіді на екзаменаційні запитання є оцінка «0 балів», а позитивна оцінка в балах завжди кратна 5 і відповідно може становити 35, 40, 45, 50, 55 або 60 балів. Загальна оцінка утворюється внаслідок складання балів, отриманих ним до іспиту за результатами поточного контролю і на самому іспиті, тобто мінімальною позитивною оцінкою є 60 балів (25+35), а максимальною оцінкою – 100 балів (40+60).

4.2. Шкала підсумкової оцінки знань здобувачів

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється в залікову

книжку відповідно до такої шкали:

Оцінка за 100 - бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною системою
90-100	A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5
80-89	B	Дуже добре – вище середнього рівня, з кількома помилками	4
75-79	C	Добре – у цілому правильна робота, з певною кількістю незначних помилок	
70-74	D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3
60-69	E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	
25-59	FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2
1-24	F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс	

4.3. Методи педагогічного контролю

Поточний контроль знань і вмінь здобувачів стосується оволодіння здобувачами відповідними предметними компетентностями і здійснюється шляхом перевірки результатів самостійної роботи здобувачів, виконання ними конкретизованих викладачем теоретичних і практичних завдань. Такий контроль може здійснюватись різними способами, зокрема шляхом усного опитування, перевірки письмових результатів роботи здобувачів, в тому числі результатів виконання ними тестових завдань.

Іспит проводиться в усній формі шляхом надання відповідей на питання білету. З екзаменаційними питаннями здобувачі мають можливість ознайомитись заздалегідь до іспиту.

5. Самостійна робота, показники академічної активності та додаткових освітніх досягнень здобувачів

Призначення самостійної роботи здобувачів: самостійна робота здобувачів є окремою формою організації освітнього процесу, яка разом із лекціями та семінарськими заняттями має єдину спрямованість на формування у здобувачів предметних компетентностей у сфері історико-правового пізнання, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності. Самостійна робота розглядається як необхідна і важлива умова успішного навчання здобувачів на лекціях і практичних заняттях та успішного вивчення навчальної дисципліни в цілому.

Зміст і форми самостійної роботи здобувачів:

- 1) вивчення рекомендованої літератури, яка стосується історії держави і права;
- 2) підготовка рефератів (оглядів), які відображають основну проблематику науки історії держави і права, що розглядається на лекціях та семінарських заняттях;
- 3) підготовка рефератів (оглядів), які відображають методи і способи вирішення комплексних проблем науки історії держави і права;
- 4) з'ясування сутності історико-правових джерел, а також здійснення їх герменевтичного аналізу відповідно до плану навчальної дисципліни;
- 5) здійснення історико-правових типологізацій за результатами комплексного дослідження визначених за погодженням з викладачем державно-правових явищ і процесів певного історичного періоду;
- 6) здійснення порівняльного аналізу державно-правових явищ і процесів конкретного історичного періоду, а також систематизації і оцінки отриманих результатів;
- 7) вирішення конкретизованих історико-правових теоретичних або

практичних завдань (задач), які запропоновані викладачем;

8) виконання есе на запропоновану викладачем тему;

9) підготовка наукових статей або тез;

10) інші форми індивідуальної роботи за погодженням з викладачем.

6. Інформаційне забезпечення самостійної роботи здобувачів

Основна література:

1. Бойко І. Джерела права Галицько-Волинської держави (1199-1349 рр.). Вісник Львівського Університету. Сер. юрид. 2006. Вип. 42. С. 59–65.
2. Історія конституційного законодавства України / упоряд.: В. Д. Гончаренко. Харків: Право. 2007. С.102–122.
3. Дамирли М. А. Право и история: эпистемологические проблемы (Опыт комплексного исследования проблем предмета и структуры историко-правового познания). – СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2002. – 456 с.
4. Дашкевич Я. Українські землі в часах Галицько-Волинської державності (кінець X - середина XIVст.). Пам'ять століть. 2002. № 4. С. 3–21.
5. Духовна спадщина Київської Русі / редкол. О. В. Александров, А. Г. Баканурський, В. С. Горський. Київ, 1997. 186 с.
6. Історія української культури: підруч. / В. А. Качкан, О. Б. Величко, Н. М. Божко та ін.; за ред. В.А. Качкана. 3-є вид., випр. Київ: ВСВ «Медицина», 2016. 368 с.
7. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. С. Кульчицький – Львів : Світ, 1996. – 295 с.
8. Остафійчук В. Ф. Історія України: Сучасне бачення: навч. посіб. 3-тє вид., переробл. і допов. Київ: Знання-Прес, 2006. 422 с.
9. Петровський В. В. Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі / Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. 2-ге вид., випр. та допов. Харків: ВД «Школа», 2008. С. 216–230.
10. Ричка В. М. Київська Русь: проблема етнокультурного розвитку (конфесійний аспект). Український історичний журнал. 1994. № 10. С. 1-34. URL: http://resource.history.org.ua/publ/Preprint_1994_10_1
11. Рум'янцев В. О. Українська державність у 1917–1922 рр. (форми і

проблеми розбудови). Харків: Основа, 1996. 164 с.

12. Українське суспільство, 1992-2009. Динаміка соціальних змін: зб. ст. / за ред. В. Ворона, М. Шульги. Київ: Ін-т соціол., 2009. 558 с.

13. Бойко О. Д. Історія України: посібник. Київ: Видавничий центр "Академія", 2002. 656 с.

Додаткова література:

1. Бойко І. Й. Органи влади і право в Галичині у складі Польського Королівства (1349 – 1569 рр.): монографія / І. Й. Бойко; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2009. 628 с.

2. Бойко І. Й. Кримінальні покарання в Україні (ІХ-ХХ ст.): навч. посібник / І. Й. Бойко. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2013. 408 с.

3. Борисенко В. І. Курс української історії: 3 найдавніших часів до ХХ століття: навч. посібник. Київ: Либідь, 1998. 616 с.

4. Відейко М. Ю. Україна: від Трипілья до Антів. Київ: Кріон, 2008. 280 с.

5. Головка О. М. Фінансова адміністрація Російської імперії в Україні (кінець ХVІІІ – початок ХХ ст.): історико-правове дослідження. Харків: СІМ, 2005. 448 с.

6. Гончаренко В. Д. Зміни в системі центральних органів влади Росії внаслідок буржуазно-демократичної революції 1905-1907 рр. Вісник Академії правових наук України. Харків, 2005. № 2. С. 51–64.

7. Гончаренко В. Утворення Української Народної Республіки як важливий етап на шляху до незалежності України. Право України. 2017. № 11. С. 32–39.

8. Єфремова Н. В. Проекти конституційної реформи в Російській імперії початку ХІХ ст.: їх характеристика та значення. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. 2012. № 1028: Серія «Право». С. 77–80.

9. Єрмолаєв В. М. Історія вищих представницьких органів влади в Україні: навч. посібник. Харків: Право, 2007. 280 с.

10. Єрмолаєв В. М., Козаченко А. І. Органи влади і управління Української держави (друга половина XVII – XVIII ст.). Харків: Право, 2002. 176 с.
11. Журавель М. В. Основні риси та принципи судового процесу в Гетьманщині другої половини XVII століття. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2012. № 1. С. 33–40.
12. Зінченко О. В. Законодавча діяльність Державної ради Російської імперії (1906–1917 рр.) Харків: НТМТ, 2010. 180 с.
13. Зінченко О. В. Основні державні закони Російської імперії 1906 р. – конституція чи «конституційний костюм» самодержавства? Проблеми законності. Харків, 2011. Вип. 114. С. 26–36.
14. Історія України: підручник / В. М. Литвин. 5-те допов. вид. Київ: Наук. думка, 2010. 831 с.
15. Конквест Р. Жнива скорботи. Радянська колективізація і голодомор. Луцьк: Терен, 2007. 456 с.
16. Кульчицький С. В., Мицик Ю. А., Власов В. С. Історія України. Київ: Києво-Могилянська академія, 2010. 595 с.
17. Кривцун І. С. Організація Запорізького козацтва – формування основ самоврядування в Україні. Вісник Національного університету внутрішніх справ. 2005. Вип. 29. С. 241–247.
18. Обрусна С. Ю. Формування корпусу суддів за судовою реформою 1864 р. Вісник Вищої ради юстиції. 2012. № 4 (12). С. 148–159.
19. Переяславська рада 1654 р. Історіографія та дослідження. Київ: Смолоскип, 2003. 888 с.
20. Рум'янцев В. О. Українська державність у 1917-1922 рр. (форми і проблеми розбудови). Харків: Основа, 1996. 164 с.
21. Савуляк Р. Організація, структура та правовий статус органів прокуратури Російської імперії за судовою реформою 1864 р. в українських губерніях. Вісник Львівського університету. Серія: юридичні науки. 2009. Вип. 48. С. 60–65.
22. Стеценко Н. С. Практична діяльність судових приставів за Судовими

статутами 1864 р. Проблеми законності. Вип. 106. С. 174–182.

23. Субтельний О. Україна: історія / пер. з англ. Ю. І. Шевчука; вст. ст. С. В. Кульчицького. Київ: Либідь, 1991. 512 с.

24. Тищик Б. І. Західноукраїнська Народна Республіка (1918-1923). Львів: Тріада плюс, 2004. 392 с.

25. Шигаль Д. А. Специфіка освітнього цензу, встановленого Судовими статутами 1864 р. для мирових суддів. Проблеми законності. 2010. Вип. 108. С. 29–35.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет:

1. Електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – <http://dspace.nlu.edu.ua/>

2. Наукова бібліотека Національного університету «Одеська юридична академія» – <http://library.onua.edu.ua/>

3. Наукова бібліотека Львівського Національного університету ім. Івана Франка – <http://library.lnu.edu.ua/bibl/>.

4. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua>

5. Офіційний сайт Національної парламентської бібліотеки України – <http://www.nplu.org>

6. Офіційний сайт Наукової бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – <http://library.nlu.edu.ua>

7. Офіційний сайт Харківської державної наукової бібліотека імені В. Г. Короленка – <http://korolenko.kharkov.com>

8. Офіційний сайт Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна – <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/>